Analizy OSW

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH 17.05.2022 www.osw.waw.pl

Niemcy: prawne podstawy przejęcia kontroli nad rafinerią Schwedt

Michał Kędzierski

12 maja Bundestag przegłosował nowelizację ustawy o zapewnieniu zaopatrzenia w energię (*Energiesicherungsgesetz*), która dalece zwiększa możliwości ingerencji państwa w działalność spółek zarządzających krytyczną infrastrukturą energetyczną w RFN. Nowe przepisy pozwalają rządowi federalnemu na przejęcie kontroli nad takim podmiotem poprzez wprowadzenie do niego zarządu powierniczego, jeśli zaistnieje „konkretne niebezpieczeństwo", że poprzez brak możliwości wywiązania się ze swoich zobowiązań stworzy on zagrożenie dla zapewnienia dostaw energii. Decyzja o wprowadzeniu zarządu powierniczego może zostać podjęta na sześć miesięcy z opcją przedłużenia – każdorazowo o kolejne pół roku. W przypadku wystąpienia sytuacji, w której powyższy środek nie będzie wystarczający do zagwarantowania prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa i uniknięcia zagrożenia brakiem zaopatrzenia w energię, ustawa daje władzom federalnym – jako rozwiązanie *ultima ratio* – możliwość wywłaszczenia spółki (lub części jej udziałów) za odpowiednim odszkodowaniem. Decyzje o wprowadzeniu zarządu powierniczego oraz o wywłaszczeniu ma poprzez wydanie rozporządzenia podejmować minister gospodarki i ochrony klimatu (obecnie funkcję tę sprawuje wicekanclerz Robert Habeck z Zielonych).

Nowelizację przygotowano – jak na niemieckie standardy – w trybie przyspieszonym, w czasie wojny na Ukrainie. Pierwsze doniesienia o takich planach pojawiły się 12 kwietnia, a już 25 kwietnia nowe przepisy zostały przyjęte przez rząd federalny i wniesione do Bundestagu (za pośrednictwem frakcji koalicyjnych, aby przyspieszyć procedowanie). W uzasadnieniu ustawy napisano, że w związku z agresją Rosji na Ukrainę wzrosło zagrożenie pogorszeniem bezpieczeństwa energetycznego państwa, co wymaga stworzenia dalej idących narzędzi reagowania kryzysowego. Nowelizację musi jeszcze zatwierdzić Bundesrat – ten punkt znajduje się w porządku obrad izby 20 maja. Następnego dnia dokument wejdzie w życie.

Komentarz

- Już wstępnym pracom legislacyjnym nad ustawą towarzyszyły podsycane wypowiedziami przedstawicieli rządu spekulacje medialne, że nowe przepisy powstają głównie z myślą o rafinerii PCK (*Petrochemisches Kombinat*) Schwedt w Brandenburgii w kontekście przygotowywanej przez Berlin rezygnacji z wykorzystywania w Niemczech rosyjskiej ropy – zamiar zakończenia jej sprowadzania do końca br. ogłosił w połowie marca wicekanclerz Habeck. Z podanych przez niego na początku maja informacji wynika, że do końca kwietnia we współpracy z branżą paliwową udało się zredukować

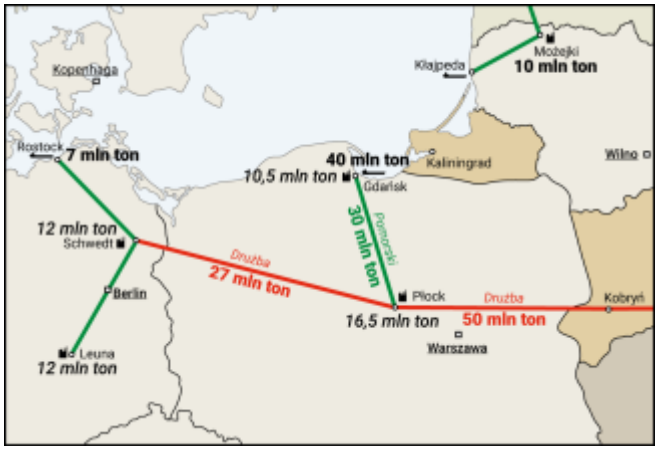
udział rosyjskiego surowca w imporcie z 35% (w 2021 r.) do 12%. Jedyną firmą, która jak dotąd nie podjęła żadnych działań w kierunku dywersyfikacji, jest zarządzająca rafinerią w Schwedt spółka PCK, w której większościowy pakiet (54,17%) posiada rosyjski koncern naftowy Rosnieft' (37,5% ma holenderski Shell, a 8,33% – włoska Eni). Co więcej, Rosnieft' chciała przejąć udziały Shella, ale zatwierdzoną już przed Federalny Urząd Antymonopolowy transakcję ostatecznie wstrzymało Federalne Ministerstwo Gospodarki i Ochrony Klimatu (BMWK) tuż po inwazji Rosji na Ukrainę. Obiekt w Schwedt jest wciąż zaopatrywany wyłącznie rosyjskim surowcem, przesyłanym przez Polskę ropociągiem Drużba (Przyjaźń).

- Ustawa daje rządowi nowe narzędzia do rozwiązania problemu własności rafinerii w Schwedt. W przeciwieństwie do przypadku spółki Gazprom Germania, w której BMWK wprowadziło zarząd powierniczy w związku z dokonanymi z pogwałceniem niemieckiego prawa zmianami właścicielskimi (szerzej zob. *Gazowa zimna wojna? Przejęcie przez Niemcy kontroli nad Gazprom Germania GmbH*), obecny kształt dokumentu nie dawał Berlinowi pretekstu do podobnego ruchu. Jak wynika z ostatnich wypowiedzi Habecka, jego resort ma być już prawnie przygotowany do wdrożenia nowych przepisów wobec PCK. Nie jest jednak przesądzone, że ustawa zostanie zastosowana – ze względu na precedensowy charakter narzędzi posłużenie się nią traktuje się jako środek ostateczny. Rozważane mają być także inne scenariusze – w tym np. możliwość zgłoszenia przez spółkę Rosnieft' Deutschland tzw. technicznego bankructwa i dobrowolnego pozbycia się udziałów w PCK. Od wybuchu wojny firma ma mieć bowiem problemy z finansowaniem, ponieważ niemieckie banki miały zacząć odmawiać z nią współpracy.
- Ze względu na blokującą postawę Rosniefti odebranie jej kontroli nad rafinerią postrzega się w Berlinie jako warunek rozpoczęcia procesu odchodzenia od rosyjskiej ropy w brandenburskim zakładzie. Nie można bowiem wykluczyć sytuacji, w której – w przypadku wprowadzenia unijnego embarga – PCK na skutek decyzji większościowego udziałowca nie zamawia innej ropy niż rosyjska i zawiesza działalność zakładu, który niemal w całości zaopatruje w paliwa Berlin, Brandenburgię, Meklemburgię-Pomorze Przednie oraz część zachodniej Polski. BMWK we współpracy z władzami Brandenburgii oraz mniejszościowym udziałowcem (Shell) wypracowało plan alternatywnych dostaw ropy do rafinerii w Schwedt. Obiekt dysponuje połączeniem rurociągowym z portem w Rostocku, za którego pośrednictwem może pokrywać do 60% swojego zapotrzebowania (zakład przerabia blisko 12 mln ton ropy rocznie). Dodatkowo w grę wchodzi sprowadzanie surowca poprzez naftoport w Gdańsku i dalej ropociągami Pomorskim i Przyjaźń do RFN (Berlin podkreśla przy tym znaczenie dobrej kooperacji z Warszawą – wycofanie udziału Rosniefti z rafinerii w Schwedt jest podstawowym warunkiem udzielenia Niemcom przez Polskę pomocy w zakresie zmniejszenia ich zależności od rosyjskiej ropy). Możliwości wykorzystania tego rozwiązania ogranicza jednak mocno przepustowość szlaku, z którego korzysta już druga ze wschodnioniemieckich rafinerii – Leuna w Saksonii-Anhalt (jej właściciel – francuski koncern Total – już w marcu zdecydował się na odejście od rosyjskiego surowca i sprowadzanie ropy poprzez polski Naftoport). Obecne szacunki wskazują, że za pośrednictwem portów w Rostocku i Gdańsku PCK może pokryć ok. 70% swojego rocznego zapotrzebowania. Rozważane ma być ponadto zasilanie zakładu z federalnej rezerwy ropy, pogłębienie toru wodnego w Rostocku, co pozwoliłby przyjmować większe ładunki, oraz uzupełnienie zaopatrywania

rafinerii transportem kolejowym. Innym wyzwaniem będzie przestawienie instalacji na przerób ropy o innych niż rosyjska właściwościach, co według ekspertów z branży pochłonie zarówno dużo czasu (potrwa od kilku do kilkunastu tygodni), jak i kapitału – a zatem odbije się na kosztach produkcji oraz konkurencyjności rafinerii. Berlin zapowiedział, że plan dla zakładu obejmuje m.in. pokrycie spodziewanych strat finansowych.

- Problem rafinerii w Schwedt ma nie tylko kontekst gospodarczo-energetyczny, lecz także silny wymiar społeczno-polityczny. PCK zatrudnia bezpośrednio 1200 osób, a pośrednio – kolejne 1800. Jest największym i najatrakcyjniejszym pracodawcą w okolicy oraz głównym płatnikiem do samorządowego budżetu. Co więcej, przez dekady działalności rafineria stała się nieodłącznym elementem tożsamości regionu, więc perspektywa rezygnacji z przerobu rosyjskiej ropy budzi duże kontrowersje wśród jego mieszkańców, którzy obawiają się o przyszłą kondycję finansową zakładu oraz swoje zatrudnienie. Ponadto ich niepokój wzbudzają zapowiedzi prawdopodobnych wzrostów cen paliw oraz ich możliwych przejściowych niedoborów w landach zaopatrywanych przez PCK. W tym kontekście dochodzi do protestów, które politycznie próbują zdyskontować AfD i Lewica. Partie te żądają odrzucenia embarga lub co najmniej specjalnego wyłączenia dla wschodnioniemieckich rafinerii – takiego, jakie KE proponuje np. Węgrom. Opór lokalnej społeczności to również poważny problem polityczny dla socjaldemokratów, którzy rządzą zarówno w samym powiecie Uckermark, gdzie leży Schwedt, jak i w całej Brandenburgii. Co więcej, posłem do Bundestagu z okręgu Uckermark jest Michael Kellner (Zieloni) – sekretarz stanu w BMWK i jeden z najbliższych współpracowników Habecka.

Mapa. Infrastruktura do importu ropy naftowej (we wschodnich Niemczech i w Polsce)

Źródła: PERN, Niemieckie Stowarzyszenie Przemysłu Naftowego (MWV, od 2021 r. – En2X).